

A35969
9(c2)
K 61

Ілько КОЛОДІЙ

Мій
КОРОПУЖ

ІСТОРІЯ СЕЛА У РОЗДІЛАХ І СВІТЛИНАХ

Зміст

Замість вступу.....	3
ПІСНЯ ПРО КОРОПУЖ.....	5
ЙДЕМО З ТИСЯЧОЛІТЬ!.....	6
ТА ЯК ЖЕ Ж БЕЗ ЛЕГЕНД.....	9
«ПОПИСАТИ ЗОЛОТОМ».....	13
«ХЛОПСЬКІ АРГУМЕНТИ» ПРОТИ ШОВІНЮГ.....	14
МОСКВОФІЛЬСЬКІ ШТРИШКИ.....	23
ПОПЕРЕДУ ЦЯПКА!.....	27
ЗА РЕВНУ ПРАЦЮ ДЛЯ УКРАЇНИ.....	31
ОРЕНДАРЧИКИ-АРЕНДЕРИ.....	32
ГЕЙ, ВИ, СТРІЛЬЦІ СІЧОВІІ.....	39
«СОНЦЕ» ЗІ СХОДУ.....	40
СТОГНУТЬ ДОРОГИ, МРІЮТЬ ПОРОГИ.....	47
ЇМ ДЗВОНИ НЕ ГРАЛИ.....	53
ВІТРИ, ВІТРИ З ОБОХ СТОРІН.....	70
ГАРМАТНЕ М'ЯСО БІЛЬШОВИКІВ.....	74
МАРТИРОЛОГ РАДЯНСЬКИЙ.....	80
«ТІКАЙ, У МЕНЕ — ОБЛАВНИКИ!».....	85
ПРИЦІЛИ СУМНІВІВ.....	89
ХРЕСТ ПОМІЖ ТРИЗУБОМ І ЗІРКОЮ.....	92

СІЛЬСЬКИЙ «ІНТЕРНАЦІОНАЛ».....	98
«ДУРМАН» РЕЛІГІЙНИЙ І ДУРМАН ЧЕРВОНИЙ.....	105
ШЛЯК ТРАФИВ КОБИЛУ І ... СТОДОЛУ.	108
ХОЛОД «ВАРШАВСЬКИХ» ВІКОН.	109
ДВА ВЕРТЕПИ.	112
ПРО ЛАТКИ Й ТАНЦІ І ... «СОЛОДКИЙ» ДИМ.....	115
ВИСОКІ ГОСТІ.....	124
НЕСПОДІВАНИЙ ВЕРТОЛІТ.	131
«ВОСТОК-57», «ОРЛЕНОК», «СМЕНА 6» І ГРОМАДА, ЯК ВЕЛИКИЙ ЧОЛОВІК.....	134
КРАДІЖКИ НА РЕКОРДАХ — РЕКОРДИ НА КРАДІЖКАХ.....	139
ДЗВОНІ ОПТИМІСТИЧНІ І ТРИВОЖНІ.....	142
ПОВИННІСТЬ.....	152
Постскриптум.....	171

ЙДЕМО З ТИСЯЧОЛІТЬ!

Село починається з назви. У випадку з Коропужем ніби й вигадувати нічого не потрібно: хтось колись у давнину злив до купи два слова — «короп» та «уж», бо, очевидно, водилась у менших і більших ставках риба, а в навколишніх видолинках та болотах вужі...

Правда, існують інші версії. Одна з них твердить про сільський потік Уж, в якому не бракувало коропів. А дехто наполягає, що оте знамените «уж» походить від «вже»-«уже», що в Галичині трансформувалося в «уж», а згодом і «юж». Отже, колись у селян, які поверталися з рибалки, так і запитували: короп уж є? Не пригадую вже й, звідки саме, але крутиться в пам'яті версія назви від слів, «корь», «короста», нібито далеких гунських коренів нашого топоніма... Ще одну версію пропонує Вікіпедія: *«Річка Крупка, на берегах якої розкинулося поселення, веде свою назву від слова крупа з огляду на наявність у її руслі піску та інших дрібних мінералів. Слово існує в усіх слов'янських мовах, а також у генетично споріднених з ними — литовській, латвійській та албанській. У період контакту староукраїнської мови з польською вступив у дію лінгвістичний закон, за яким чиниться опір чужим проявам. Польське «ру» відповідає українському «оро» (круль — король). А назва Крупка відповідає польській вимові. Внаслідок дії зворотного процесу річку часом називали Коропка. Повноголосний корінь започав назву Коропуж. Морфологічний елемент «уж» є і в інших топонімах наприклад, Дорогобуж».*

Так чи інакше, маємо Коропуж, перша письмова згадка про який, за твердженням тієї ж Вікіпедії, зафіксована 1442 роком. У Федора Лопадчака (в «Нашій рідній оселі», автори — І.І. Цигилик, Ф.С. Лопадчак, О.І Цигилик, Д. Г. Мацьків), вона ще точніша — 5 травня 1442 року. Саме тоді місцевий пан Бишовський заклав у заставу наше село, а також сусідні Хишевичі, своїй сестрі Анні за 70 угорських злотих. Що ж, можемо лишень позаздрити тодішній валюті — мала ціну високу.

Проте, очевидно, що перша письмова згадка про Коропуж аж ніяк не означає дня його народження. Зрештою, й вона видається сумнівною, бо ось натрапив в Інтернеті на одну з найдавніших емігрантських польських інституцій у Європі — Польську бібліотеку та Історико-літературне товариство в Парижі, засноване осередком польських емігрантів після листопадового повстання 1830-1831 років. Тут, виявляється, збережено ряд важливих джерел, як оригіналів, так і рукописних копій, з історії польсько-українських відносин на різних історичних етапах. Серед перелічених фондів зустрічаємо й такий: «Колекція матеріалів часів правління Сигізмунда III та Владислава IV (1584-1644) — містить список актів і надань села Коропуж Львівської землі за 1425-1644 роки...

Як бачимо, Коропуж в моменті «постарів» на сімнадцять літ. Для історії, це, звісно, лишень коротка мить.

У тій же «Нашій рідній оселі» йдеться про археологічні розкопки (1983-1984 роки) старшого наукового співробітника тодішнього інституту суспільних наук

Р.С.Багрія в урочищі «Селисько» — північна частина села. Так ось, там виявлено залишки поселення (староруську піч з глини, господарську яму, вогнище, чимало черепків з горщиків, металеві знаряддя праці, скляні різнокольорові браслети...) з часів X-XI століть.

Зрештою, це не єдине підтвердження довжелезної «біографії» Коропужа.

Археологічні розкопки на протилежному боці села — «Під Могилою» (цю місцину ще донедавна називали Говдою, у 60-х роках XX століття через неї пролягала стежка до залізничної станції) ще раніше, в 30-х роках, проводив відомий польський археолог, викладач Львівського університету (з 1936 року — професор Краківського) Тадеуш Сулімірський. Так ось, він виявив на цьому місці поселення IV-III тисячоліть до нашої ери, тобто епохи ранньої бронзи і міді, або так званої культури лійчастого посуду.

Раз я вже так занурився в археологію, то «копну» ще один штих. Сайт «Форум» у розділі «Наші землі», коли йдеться про Коропуж, звертається до каталога-інформатора Володимира Пшика (виданий 2008 року) — «Укріплені міста, замки, оборонні двори та інкастельовані сакральні споруди Львівщини XII-XVIII ст.». З нього можна довідатися, що український археолог, етнолог, консерватор пам'яток старовини у Львівському воєводстві (1921-1930) Богдан Януш згадує про земляні «окопи», що знаходяться біля Коропужа. Очевидно, що йдеться не про звичайні окопи. Їх у кожному закутку села повно. На одній вулиці Кінець скільки. Тут навіть дві родини прізвиська

відповідні мали — «Наокіпнові». В середній частині вулиці жили Степан і Марія Бобеляки (їм ще казали також Тідлідьові), а на початку — Єва й Іван Цигилики, батьки Теодора Цигилика, про якого скажу пізніше.

Отже, під «окопами» Богдана Януша маються на увазі земляні оборонні споруди (вали, рови). Тут зауважимо, що український дослідник нічого не вигадав, він посилається на польський «Словник географічний» (1882, IV), де зазначено: *«Біля двора (?) є сліди окопів, з якими пов'язують народні перекази про татарські й турецькі наскоки. У південній частині села, прямо під Романівкою, є могила, у якій за переказами, поховані мешканці Коропужа з часів ворожого нападу».*

Богдан Януш не датував можливого періоду появи «окопів», хоча у «Словнику» прив'язка є — наскоки. Отже, з'явилися вони не пізніше XVII століття. Загадкою залишається «двір».

Одне слово, всі наші витоки — у сивині віків, і усвідомлення цього має наливати у душі гордості, що не єсьмо перекотиполем без роду-племени.

ТА ЯК ЖЕ Ж БЕЗ ЛЕГЕНД...

Приблизно так само, як з топонімом «Коропуж», виглядає справа й з його закутками — Загребелькою, Горбком, Мустороною, Садиськами, Козарізькою, Городецькою, Запанською... Перша назва, зокрема, лишень підсилює назву села, бо ж існувала в ньому гребля, перепиняла воду,

а де вода — там і короп, і болота з вужами... З Горбком і Садиськами та Козарізькою, які розташовані ліворуч, навпроти і праворуч моєї вулиці Кінець, усе зрозуміло, а от Мусторона отримала свою назву від корівок, які, звісно, вміли і любили мукати з того чи іншого приводу. На підставі Запанської можемо хіба встановити, що десь перед нею знаходився власник села — пан. Можливо, то був пан Городецький, бо саме так іменують донині сусідню з Запанською і ближчу до села територію в північній його частині. Але все це лише припущення, а справжні факти з тих часів оповиті пеленою таїни, яку, можливо, колись ще вдасться відслонити. Звісно, справа це нелегка.

Здалося б розвіяти туман припущень та інтерпретацій довкола Туманівки. Хто б сумнівався, скаже самовпевнений краєзнавець, вулиця походить від слова «туман». Добре, якщо поставити наголос на останньому складі, а якщо на першому! У Коропужі туманами називають дурників. То хто ж признаватиметься до такої версії. Проте, існує ще одна, і видається вона найбільш правдоподібною. Отже, Туманівка колись була Тиманівкою і назву свою отримала від першого поселенця Тиманика. Але людям чомусь легше вимовлялося «у» замість «и». Так чи інакше, Ти (у)маники в селі збереглися до моїх часів. Пам'ятаю Любка і Андрія, ось не знаю лишень, чи були це їхні прізвища чи прізвиська. На користь «вулиці за прізвищем» варто схилитися ще й тому, що в Коропужі існує Гуківка, частина вулиці Кінець, названа теж за першим поселенцем. Такі факти.

Зрештою, факти — річ, хоч і вперта, але часто суха й прозаїчна, довкола них менше фантазій... Нам, зазвичай, більше до душі легенди, від яких віє чарами романтики, героїства... Існують легенди й у Коропужі. Одна з них пояснює найбільш характерне тут прізвище — Цигилик. Походить воно від тюркського, що в перекладі означає «галас», «крик», тобто йдеться про людей, які чинили активний опір татарським наскокам і яких важко було захопити зненацька, що в ті жорстокі часи мало неабияке значення. Інша версія — більш прозаїчна. Цигиликами татари нібито називали крикливих дитинчат, яких брали в ясир, а згодом через нестерпний отой вереск їх десь у дорозі, чи й одразу, позбувалися. Котрі старші, запам'ятовували своє прізвисько і згодом воно стало справжнім прізвищем.

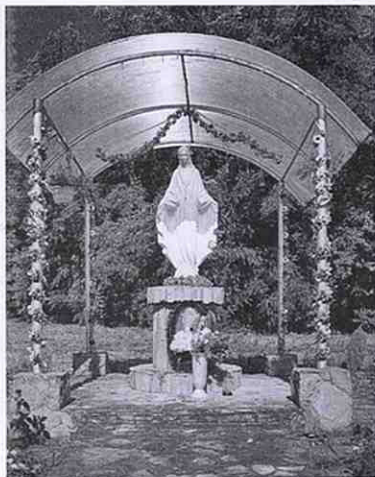
Спростовувати припущення, ще й, до того ж, романтичні — річ невдячна, але в даному випадку слушні запитання все ж напрошуються: чому прізвище «Цигилик» таке рідкісне, чому характерне віддавен лишень для мого села? Адже наїзники спустошували не лише Коропуж, та й ясир брали повсюдно... Отже, маємо колись пояснити й цю загадку...

Очевидно, що більше світла на цю «проблемку» міг би був пролити Іван Околот (14.01.1890 р.н.), виходець із сусідніх Хишевич, що у півтора-двох кілометрах від Коропужа. Історик, педагог, доктор філософії, він, вивчившись у Львівському та Віденському університетах, успішно захистив дисертацію про історичну роль донських козаків у боротьбі з турками і татарами до 1698 року...

Та, якби там не було, а Цигиликів у селі повно, роди їхні славні. До речі, один із них, Теодор Іванович Цигилик, доцент юридичного факультету Львівського університету імені Івана Франка, якраз і є автором версій-легенд про це поширене в Коропужі прізвище. Ще два інші — автори спогадів в уже згадуваній «Нашій рідній оселі». З цього роду й колись популярна естрадна співачка Марія Кирилюк (дівоче прізвище — Цигилик — І. К.), і кандидат історичних наук, археолог, автор понад 100 наукових розвідок (працює в ранньослов'янській археології) Володимир Цигилик... Ряд можна продовжувати, але цікавих краще відіслати до вже згадуваної «Нашої рідної оселі», де він поділений ще й за сільськими прізвишками...

Древнім родом вважаються й мої Колодії. Знаємо про старовинне, ще язичницьке, свято Колодки-Колодія, слов'янський обряд, приурочений до Масниці. Колодками (прив'язували до ноги) наказували Perezрілих самотніх хлопців та дівчат. Це була кара за ухиляння від шлюбу і водночас спонука до нього. Так у тодішній час розв'язували наші предки демографічну проблему. Правда, відомий львівський поет Василь Колодій вирішив, і себе, і всіх Колодіїв, облагородити й вивів прізвище від...колодача, ножа, яким наші пращури розправлялися з панами-чужинцями за їхній гніт і визиск...

Чимало прізвищ у Коропужі — Босий, Бідник, Гураль, Деревенний, Матвейко, Околот, Орендарчик, Петричко, Солоний, Соловій, Турчин, Щупак, Щур... — не потребують жодних пояснень, хоч у їхнім походженні бачимо різні складові, — від соціальних, іменних, смакових й аж до артистичних.

Матір Божа у центрі Коруґужа

«Весна народів» у Коруґужі: хрест на пам'ять про скасування панщини

Канікули у місцевих школярів...

*Євген Желехівський
з Хишевич*

Іван Цяпка зі стрічкою (чорно-червоною) через плече. Ілюстрація Едварда Козака до книги Романа Купчинського "Скоропад", 1965 р.

Четар Михайло Береський, загинув під Городком 1918 р.

Один із Коропузьких хорів

Борцям за волю України

Загиблим під час II Світової

Коропузький дитсадок, 30-ті роки

